

Stefan Krakowski

UWAGI O MEDIEWISTYCE W UNIWERSYTETACH:
LYON II I LYON III (JEAN MOULIN)
I ICH ZWIĄZKACH Z INSTYTUTEM HISTORII UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

W Lyonie istnieją trzy uniwersytety, z których każdy posiada swoją specyficzną sferę celów badawczych i dydaktycznych. Uniwersytet Lyon I specjalizuje się głównie w dziedzinie tzw. nauk ścisłych¹, natomiast interesujące nas tu badania w dziedzinie historii reprezentowane są w dwu pozostałych uczelniach, tj. na Uniwersytecie Lyon II i na Uniwersytecie Lyon III (Jean Moulin²). Pobleżna, z konieczności, charakterystyka tych badań, w szczególności mediewistyki, jaka tutaj zostanie podana, opiera się zasadniczo na dwu elementach: krótkich sprawozdaniach uzyskanych przez autora od prof. Marcel'a Pacaut (Lyon II) i od prof. René Fédou (Lyon III)³ oraz własnych spostrzeżeniach i wrażeniach autora, który - w ramach współpracy między tymi uniwersytetami a Uniwersytetem Łódzkim - przebywał kilkakrotnie w Lyonie⁴. Autor miał zatem możliwość zaznajomienia się dość dokładnie z problematyką badań mediewistycznych obu ośrodków, metodami badawczymi i dydak-

¹ Ostatnio (marzec 1983) w tych właśnie dziedzinach zawarta została umowa o współpracy między Uniwersytetem Łódzkim a Uniwersytetem Lyon I.

² Nazwa "Université Jean Moulin (Lyon III)" jest obecnie urzędowa, niekiedy nazwy występują przemiennie.

³ Oba uniwersytety wydają swoje biuletyny miesięczne. Autor ma do dyspozycji m. in. również publikację, bardzo obszerną i wyczerpującą: "Université Jean Moulin-Lyon III" (z roku 1977).

⁴ W tym też miejscu autor dziękuje za różnego rodzaju informacje dotyczące procesów naukowych i dydaktycznych przede wszystkim Pa-

tycznymi, głównie poprzez udział na seminariach, kontakty z kadrą nauczającą, częste przebywanie w bibliotekach.

Od razu też odnotować należy, że uniwersytety w Lyonie dysponują doskonałą bazą biblioteczną. Poszczególne wydziały i kierunki posiadają swoje biblioteki, w których pracownicy naukowci i studenci znajdują przede wszystkim pozycje podstawowe, najnowsze publikacje i czasopisma naukowe. Największą jednak rangę posiada "Bibliothèque interuniversitaire de Lyon", która służy wszystkim uniwersytetom, jednak zgodnie z umową podlega zasadniczo uniwersytetowi Lyon III. Biblioteka międzyuniwersytecka mieści się w kilku gmachach⁵, budynek ze zbiorami w dziedzinie prawa i historii znajduje się w pobliżu gmachu uniwersyteckiego (15, quai Claude Bernard). Zasoby tej biblioteki, jej organizacja, łatwość uzyskania wszelkich informacji (łącznie z natychmiastową niemal możliwością uzyskania fotokopii itp.) mogą istotnie imponować, zwłaszcza przybyszowi z kraju, który tak wiele bibliotek i archiwów stracił w ciągu wojen. Ważne zadanie spełnia również wspólne dla uniwersytetów Lyon II i Lyon III a także dla uniwersytetów Clérmont-Ferrand, Grenoble II, Saint-Etienne i Chamberry czasopismo "Cahiers d'histoire". Jest to kwartalnik, publikowany pod egidą stowarzyszenia naukowego "Le Comité Historique du Centre Est". Drukują tu swe prace nie tylko uczeni z wymienionych wyżej uniwersytetów, ale także i z innych ośrodków naukowych, a nawet cudzoziemcy⁶. Czasopismo posiada wysoką rangę naukową.

ni prof. R. Gadille, dziekanowi "Faculté des Lettres et Civilisations" Panu prof. R. Fédou, kierownikowi "Séminaire des recherches en l'histoire du Moyen Age" Panu prof. M. Pacaut, kierownikowi "Séminaire en l'histoire du Moyen Age".

⁵ Główne gmachy, w których znajduje się administracja, katalogi (m. in. wydawnictw zagranicznych), specjalne działy przeznaczone dla bibliotekarzy itp., mieszczą się: 43, boulevard du 11 novembre 1918 (dzielnica Villeurbanne). Warto dodać, że zgodnie z przepisami studenci zaczynają swoje studia od szczegółowego zapoznania się, pod kierunkiem bibliotekarzy, z systemem katalogowym, sposobem korzystania z księgozbiorów itp.

⁶ Czasopismo posiada zasadniczo 4 działy: artykuły, materiały ("Mélanges"), recenzje i sprawozdania, krótkie streszczenia w jęz. angielskim. Wśród autorów - cudzoziemców trafiają się m. in. Węgrzy i Polacy (np. Jerzy Kolendo, Waldemar Michowicz). W dziale "Mélanges" (t. XXV, nr 1, s. 73-80) znajdują się mało znane w Polsce "Les projets de mobilisation de l'armée polonaise en France (automne 1942)"; są to dokumenty odkryte przez W. Zaniemickiego (z Clérmont-Ferrand). Tenże autor wydrukował przedtem artykuł "Un aspect peu connu de la Résistance polonaise en France: les rapports Giraud-Kleeberg en automne 1942", "Revue historique des Armées" 1977, nr 3.

Podstawowe jednak znaczenie dla możliwości publikacji książkowych ma istnienie świetnego wydawnictwa "Presses Universitaires de Lyon", którego siedziba mieści się również w pobliżu centrum uniwersyteckiego. Dział "Histoire et sciences humaines" zajmuje poczesne miejsce wśród kilku innych⁷. Corocznie wydawane katalogi informują o pozycjach bieżących, a także o tych, które - wydane wcześniej - są w dalszym ciągu do nabycia. Warto dodać, że dyrektor wydawnictwa - prof. Joël Saugnieux był gościem Uniwersytetu Łódzkiego w marcu 1980 r.

Dysponując tak poważną bazą wydawniczą i wielu innymi nowoczesnymi środkami pomocniczymi (liczne pracownie specjalistyczne, kabiny i sale audiowizualne itp.) uniwersytety w Lyonie mogły rozwinąć w pełni ożywioną działalność naukową i dydaktyczną. Według danych z roku szkolnego 1980/1981, na kierunku historycznym w Uniwersytecie Lyon II studiowało ok. 3000 osób, w tym ponad 1800 studiowało historię (w ścisłym tego słowa znaczeniu), pozostali: archeologię, historię sztuki i historię muzyki. Jest to zatem uniwersytet typowo "historyczny" i w tej dyscyplinie zajmuje czołowe miejsce wśród uniwersytetów Francji południowo-wschodniej⁸. Na kierunku ściśle historycznym kadra profesorska liczy ok. 20 osób, kadra pomocnicza (maitres-assistants i assistants) ok. 50⁹. Spośród mediewistów wymienić należy przede wszystkim prof. M Fa-caut. Główną domeną jego badań są zagadnienia polityczno-ustrojowe-

⁷ Inne działy to: linguistique, litterature, sciences économiques et juridique, collection du Centre Pierre Léon (Histoire économique et sociale de la région lyonnaise), collection du Centre d'Histoire Religieuse, publications des Cahiers d'Histoire.

⁸ Francja podzielona jest, w uniwersyteckim systemie organizacyjnym, na kilkanaście "centres", na czele każdego z nich stoi "recteur", mianowany przez ministra szkolnictwa wyższego. Rektor, który we Francji nosi tytuł "président", każdej wyższej uczelni wybierany jest przez senat ("conseil de l'université"), o bardzo złożonym składzie. Uniwersytety lyońskie i okoliczne należą do "Centre Est".

⁹ Uniwersytet Lyon II grupuje wielu wybitnych badaczy zagadnień społeczno-gospodarczych. Tutaj też funkcjonuje znane we Francji "Centre de recherches d'histoire économique et sociale" zwane ogólnie - Institut Pierre Léon (od fundatora), która zresztą patronuje badaniom nie tylko uczonych z ośrodka lyońskiego. Historycy Uniwersytetu Lyon II partycypują również w badaniach, którym patronuje "Centre interuniversitaire d'histoire religieuse" (od założyciela zwane "Institut André Latreille"), którego siedziba znajduje się w Uniwersytecie Lyon III.

we Francji i krajów zachodnich, zwłaszcza Niemiec oraz zagadnienia dotyczące dziejów Kościoła, doktryn religijnych itp. Lista samych tylko osobno wydanych książek jest zbyt długa, aby je tutaj wymienić. Wspomnieć należy tylko o tych, które uważane są powszechnie za najbardziej typowe dla twórczości naukowej prof. Pacaut i przynoszą oryginalne, nie przemijające wartości naukowe. Są to m. in. "Alexandre III. Etude sur la conception du pouvoir pontifical dans la pensée et dans son oeuvre" (1956), "La théocratie" (1957, wyd. II 1981), "Frédéric Barberousse" (1967, tłum. ang. "Frédéric Barbarossa" 1970), "Les structures politiques de l'Occident médiéval" (1969), "Histoire générale de l'Europe" t. I (1980). Kilkadziesiąt artykułów dotyczyło z reguły także zagadnień politycznych, doktryn religijnych, struktur kościelnych, genezy niektórych reguł klasztornych, zresztą także i innych tematów. Kilkadziesiąt haseł z dziedziny swych zainteresowań zamieścił prof. Pacaut m. in. w wydawnictwie "Encyclopaedia Universalis" i "Encyclopaedia Britannica".

Nie może więc dziwić, że nazwisko prof. Pacaut wysoko cenione jest nie tylko we Francji, ale i za granicą. Ostatnio, jako jeden z delegatów nauki francuskiej, brał on udział w XV Kongresie Międzynarodowym Nauk Historycznych (Bukareszt 1980), gdzie wygłosił referat nt. dziejów papieżstwa¹⁰. W czasie obrad "Commission Internationale d'histoire ecclésiastique comparée", jakie miały miejsce w Paryżu w 1982 r., prof. Pacaut pełnił funkcję przewodniczącego¹¹.

Ten wybitny uczoney jest jednocześnie nauczycielem akademickim wysokiej rangi. Z jego seminarium wyszło wiele dysertacji doktorskich i magisterskich. Dla użytku studentów opublikował w roku 1968 "Guide de l'Étudiant en Histoire Médiévale". Jest to sui generis vademecum dla studentów specjalizujących się w mediewistyce i jest jednym z tomów większej serii podobnego typu. Wydają je "Presses Universitaires de France"¹².

¹⁰ Przedtem jeszcze prof. Pacaut brał udział w sesjach międzynarodowych m. in. w Bergame (1971), gdzie w sekcji "I problemi della civiltà comunale" wygłosił odczyt "La Papauté et les villes italiennes".

¹¹ Z uczonych polskich w sesji uczestniczyli: prof. A. Giaystoz i J. Kłoczowski.

¹² Dodać tu należy, że tylko w ostatnich kilku latach prof. Pacaut jako kierownik seminarium historii średniowiecznej był pro-

Współpracownicą prof. Pacaut jest prof. Marie-Thérèse Lorcin, która bada głównie stosunki gospodarcze i społeczne, a także - zwłaszcza ostatnio - świadomość społeczną, przeważnie w regionie lyońskim. Z jej ważniejszych prac odnotować należy m. in. "Les campagnes de la région lyonnaise aux 14ème et 15ème siècles" (Lyon 1974, XXI+548), "Façons de sentir et de penser: les fabliaux français" (Paryż 1979), "Vivre et mourir en Lyonnais à la fin du Moyen-Âge" (w roku 1980 - w druku). Poza tym prof. Lorcin opublikowała kilkanaście artykułów¹³. Na swoim seminarium magisterskim kieruje ona pracami również z zakresu swoich badań.

Problematyka średniowieczna, tycząca dziejów Islamu i krajów bliskiego Wschodu, jest domeną badawczą prof. Elisseeff, a krajów śródziemnomorskich - prof. P. Guichard¹⁴.

Uniwersytet Lyon III (Jean Moulin) posiada bardzo rozwinięte kierunki filologiczne, które zdecydowanie dominują, niemniej historia, jak też geografia, prawo i filozofia niewątpliwie liczą się w skali nie tylko regionu, ale i w skali ogólnofrancuskiej¹⁵. Badania ściśle mediewistyczne uprawiają: prof. René Fédou oraz jego asystenci: B. Demotz i N. Gonthier. Za główny przedmiot badań prof. Fédou należy uznać dzieje miasta Lyonu i jego regionu. W badaniach tych występują zagadnienia ekonomiczne i społeczne, w szczególności stosunki demograficzne, fiskalne, struktury społeczno-polityczne. W tych też na ogół aspektach on sam oraz jego zespół bada przeszłość niektórych miast, jak np. Villefranche en Beaujolais, Bourg-en-Bresse, Chambéry. Drugi kierunek badawczy prof. Fédou to dzieje Kościoła, zresztą w wielu powiązaniach z kierunkiem wyżej

motorem ponad 30 prac magisterskich, głównie z historii Kościoła, religii i dziejów społeczno-gospodarczych oraz dysertacji doktorskich "La vie religieuse en Franche-Comte aux IIème-XIIème siècles", "Le clergé dans le diocèse de Lyon au Haut Moyen Age, étude culturelle et sociale", "Les biens de l'ordre du Temple en France" i in.

¹³ M. in. w "Cahiers d'Histoire" (1979, t. XXIV, z. 3) artykuł "La visite pastorale du Diocèse de Lyon en 1469".

¹⁴ M. in. prof. P. Guichard opublikował w "Cahiers d'Histoire" (1979, t. XXIV, z. 4) artykuł "De l'Antiquité au Moyen Age: famille large et famille étroite".

¹⁵ Uniwersytet Jean Moulin (Lyon III) liczy ok. 9000 studentów, z tego prawie połowa to studenci prawa. Na wydziale filologicznym ("Faculté des Langues") studiuje ok. 800 osób, na wydziale "des Lettres et Civilisations" - ok. 700 osób.

wymienionym, a więc rola kleru w życiu średniowiecznego Lyonu, analiza legatów i zapisów mieszczan na rzecz instytucji kościelnych itp. Z tych drobniejszych studiów warto wymienić artykuł pt. "La ville de Lyon et le concile", drukowany w wydawnictwie "1274. Année charnière, mutations et continuités" (Paryż 1977). Był to odczyt wygłoszony na sesji międzynarodowej w roku 1974¹⁶. Jeśli wymieniam ten właśnie artykuł spośród bardzo licznych innych drobniejszych prac tego autora to z tego głównie względu, że ukazał się on również w "Acta Universitatis Lodziensis" 1983, Folia historica 14, s. 27-31¹⁷ i jest swego rodzaju kontynuacją artykułu prof. H. Evert-Kappesowej zamieszczonego w tymże numerze Folia historica (s. 3-25) - "Bizancjum a Kuria Rzymska w okresie unii lyońskiej (1274)". Zresztą - jak już wspomniałem - bibliografia drobniejszych prac prof. Fédou, głównie artykułów, referatów itp. wykazuje, że plon naukowy tego uczonego w dziedzinach wyżej wymienionych - to kilkadziesiąt pozycji, zamieszczonych w czasopiśmie tak regionalnych, jak i ogólnokrajowych, a także w wydawnictwach będących podsumowaniem obrad różnego rodzaju zjazdów, sesji i konferencji oraz w publikacjach wydanych ku uczczeniu wybitnych uczonych itp.¹⁸

Osobno wymienić należy rzadsze w twórczości naukowej prof. Fédou monografie lub syntezy. Z roku 1971 pochodzi ceniona we Francji praca pt. "L'Etat au Moyen Age" (Paryż, s. 212), w której autor rozpatruje skomplikowane problemy genezy państwowości francuskiej, struktur społecznych, politycznych, pojęcia dotyczące stosunków między władzą kościelną a świecką, początki narodowości francuskiej. Wykład jest jasny, zwarty i jednocześnie barwny. Dla czytelnika polskiego - nawet historyka - zawiera wiele nowych spostrzeżeń, a także pozwala mu dojrzeć zarówno zasadnicze różnice jak i pewne prawidłowości w powstawaniu odrębnych państwowości.

¹⁶ Sesja pod patronatem "Centre national de la recherche scientifique" (z siedzibą w Paryżu), odbyła się w dniach 30 września - 5 października 1974 r. w Lyonie. Warto tutaj odnotować, że również prof. Pacaut przedstawił na sesji swój obszerny referat.

¹⁷ Przedruk artykułu prof. Fédou nie zawiera dyskusji, zamieszczonej w pierwodruku.

¹⁸ R. Fédou jest również autorem niektórych rozdziałów większych studiów, notowanych nieraz w bibliografiach pod nazwiskiem głównego autora. Tak np. w bardzo obszernej monografii "Histoire de Lyon et du Lyonnais" (Toulouse 1975) występującej w katalogach

Drugą pozycją o charakterze syntetycznym jest cykl wykładów z historii społeczno-ekonomicznej Francji w okresie: 1350-1500 (są to oczywiście wskaźniki ramowe) opublikowany w formie skryptu "La France de 1350 a 1500" z przeznaczeniem zasadniczo dla studentów historii i prawa¹⁹. Zawiera on omówienie sytuacji społeczno-ekonomicznej i politycznej szlachty, chłopów, mieszczaństwa, sytuacji tzw. dobrych miast królewskich, ruchy społeczne różnego rodzaju, rolę warstwy prawników i urzędników skarbowych. Wykład oparty jest na własnych badaniach autora (stąd wiele sądów autorskich) oraz na bogatej, nowszej literaturze historycznej. Z tej publikacji prof. Fédou zezwolił na przedruk I rozdz. "La noblesse en France à la fin du Moyen Age (du milieu du XIVe à la fin du XVe siècle)" w "Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Łódzkiego" 1980, S. I, z. 71, s. 49-66. (Zeszyt ten nosił tytuł "Studia z dziejów Francji").

Ostatnio (1982) ukazała się publikacja, której prof. Fédou jest jednocześnie redaktorem i głównym współautorem, mianowicie "Lexique historique du Moyen Age" (Paryż, s. 137+aneksy). We wstępie wyjaśnia on genezę i cele publikacji. Jest to dzieło zbiorowe, opracowane wspólnie z uczestnikami seminarium historii średniowiecznej: doktorantami, magistrantami i "wolnymi słuchaczami", niektórzy z nich są pracownikami uniwersyteckimi, inni nauczycielami liceów. Praca ma zasadniczo cele dydaktyczno-pedagogiczne, jest swego rodzaju vademecum lingwistycznym dla mediewisty. Chodzi o to, że praktyka uniwersytecka, jak i specjalne badania wykazały, że wiele pojęć, terminów w średniowiecznej francuszczyźnie, dotyczących różnych domen życia (kwestie ekonomiczne, społeczne, kościelne, wojskowe etc) nie jest zrozumiałych dla ludzi współczesnych - nawet filologów, historyków i prawników²⁰. Leksykon ułożony jest w porządku alfabetycznym, zawiera 700 haseł. Wskazówki bibliograficzne informują, że autorzy wykorzystali: encyklopedie, specjalistyczne słowniki i dykjonarze (np. łaciny średniowiecznej, jęz. starofrancuskiego i prowansalskiego, kościelne, prawne, sztuki) oraz liczne prace, dotyczące instytucji i struktur politycz-

pod nazwiskiem A. Latreille'a, rozdział III jest napisany przez Fédou.

¹⁹ Druk w "Centre de polycopie des sciences juridiques" 1977, s. 51.

²⁰ Przykłady podaje Fédou w krótkim wstępie.

nych, stosunków społecznych i gospodarczych, dziejów Kościoła i życia religijnego, kultury i in. Aneksy - to rysunki (szkice, plany) zamków obronnych, katedry gotyckiej, rodzajów łuków (arch.), tzw. trifonium, sklepień, kolumn itd. Leksykon posiada dużą wartość użytkową nie tylko dla historyka stosunków prawnych, wojskowych, architektury, kultury, Kościoła itp., ale także i dla lingwisty. Jest kolejnym tomem większej serii: "Lexique historique", obejmującej nie tylko Francję, ale także i inne kraje europejskie.

Jak wspomniano wyżej, "Lexique historique du Moyen Age" jest pracą zbiorową, powstałą zasadniczo na seminarium prowadzonym przez prof. Fédou. Działalność dydaktyczna i pedagogiczna jest ważnym nurtem w programach Uniwersytetu Lyon III, omawiane zaś seminarium należy do wyjątkowo dobrze realizujących owe programy. W swojej pracy dydaktycznej prof. Fédou ma dwu młodszych współpracowników: Bernarda Demotz i Nicole Gonthier, (z tytułami "maitres-assistants"). Pierwszy z nich zajmuje się głównie dziejami Sabaudii, kieruje m.in. badaniami archeologicznymi mającymi na celu rekonstrukcję i odbudowę zamków. Każdego roku pod jego kierunkiem pracują ekipy studentów, ukazały się liczne publikacje omawiające te prace. Demotz bada również, na podstawie źródeł pisanych, administrację i życie codzienne niektórych grodów ("bourgade") w tymże regionie. Gonthier natomiast zajmuje się problematyką stosunkowo dotąd mało badaną, m. in. sytuacją ludności ubogiej w Lyonie w wiekach średnich, kwestią przemocy i kryminalistyki w tym regionie, opracowuje też aktualnie zagadnienia świadomości społecznej w Forez²¹.

Pod kierunkiem prof. Fédou i wyżej wymienionych jego współpracowników na seminarium historii średniowiecznej studenci i doktoranci opracowują swoje tezy magisterskie i doktorskie związane tematycznie z podstawowymi kierunkami badań prof. Fédou, jak i młodszych pracowników katedry. Na seminariach uczestnicy lub pracownicy uniwersyteccy referują swoje tezy, czyta się też i komentuje źródła różnego rodzaju, wiele z nich - to odbitki kserograficzne wykonane w archiwach, głównie w Archives Municipales de Lyon. Każdy z uczestników seminarium posiada taką odbi-

²¹ Dane w "Travaux et activités des historiens médiévistes de l'Université Lyon III depuis 1978". Oba nazwiska, w szczególności N. Gonthier, spotykane dość często w literaturze historycznej regionu "Centre Est".

tkę²². Dodać należy, że większość z tych dokumentów spisanych jest w języku starofrancuskim, lektura wykazuje, jak wiele trudności stwarza zrozumienia treści terminologii różnego rodzaju (nie mówiąc już o pisowni). Stąd właśnie wywodzi się geneza powstania "Le-rigue historique du Moyen Age", o którym była mowa wyżej.

Osiągnięcia mediewistyki w Lyonie, w ostatnich szczególnie dekadach, wysunęły ten ośrodek na jedno z czołowych miejsc we Francji. Tutaj też, w czerwcu 1980 r. odbył się XI Zjazd historyków-mediewistów ("XIe Congrès des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur")²³. Uczestniczyło w nim ponad 100 mediewistów z licznych ośrodków naukowych, w tym również grono mediewistów z zagranicy. Podstawowym przedmiotem referatów i dyskusji były kwestie rozwoju przestrzennego miast średniowiecznych. Flon Zjazdu to dzieło "Le paysage urbain au Moyen-Age" (Presses Universitaires de Lyon 1981, s. 279+ryciny, plansze)²⁴, gdzie w 10 referatach przedstawiono omawiany problem nie tylko w miastach Francji, ale także we Włoszech, Hiszpanii oraz w Kaffie na Krymie. Referat dotyczący rozwoju przestrzennego Lyonu w XIV-XV w. przedstawiła N. Gothier z katedry prof. R. Fédou. Dla historyka polskiego obrady tego zjazdu były o tyle interesujące, że niektóre kwestie, dotyczące np. pojęcia "miasto" i wszystkiego, co z tym pojęciem się wiąże, są prawie tak samo kontrowersyjne w nauce francuskiej, jak w nauce polskiej czy niemieckiej²⁵.

²² Autor niniejszego artykułu uczestniczył w czytaniu i komentowaniu tego rodzaju źródeł, jest też w posiadaniu kilku odbitek, m. in. dotyczących kwestii demografii Lyonu w wieku XIV (na podstawie miejskich zapisów fiskalnych, które podają nazwisko i imię oraz zawód, niekiedy służbę właściciela posesji i czynsz roczny).

²³ Wybór ośrodka lyońskiego uzasadnia w słowie wstępnym B. Guillemain, przewodniczący "Société des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur Public".

²⁴ Poprzedni zjazd historyków - mediewistów miał miejsce w Lille i był poświęcony problemowi rozwoju przestrzennego średniowiecznej wsi francuskiej ("les paysages ruraux").

²⁵ Motyw występujący już w pierwszym referacie autorstwa B. Chevalier "Le paysage urbain à la fin du Moyen Age: imaginations et réalités", s. 7-21, jak zresztą w referatach następnych. Zasadnicze i istotne różnice między rozwojem przestrzennym miast w Europie zachodniej a środkowej i wschodniej wynikają przede wszystkim z innych warunków genetycznych, w jakich powstawały miasta francuskie, włoskie, zachodniemieckie, polskie, wschodniemieckie, ruskie itd. Por.: Les origines des villes polonaises (red. P. Francastel, Paris 1960), zwłaszcza referat prof. A. Giey-

Dobrze więc jest, że tak poważny ośrodek badań historycznych, jak uniwersytety Lyon II i Lyon III oraz Uniwersytet Łódzki wiąże umowy w dziedzinie badań naukowych i doświadczeń dydaktycznych. Od roku 1977 do Lyonu wyjeżdżali historycy: Z. Libiszowska, W. Michowicz i autor niniejszego artykułu. Do Łodzi, w drodze wymiany personalnej, przyjeżdżali: prof. Gadille, Pacaut, Saugnieux, Garden, de Montclos, Delpech²⁶. Współpraca wyrażała się w konsultacjach, organizowaniu odczytów i sesji, spotkaniach ze studentami, zwiedzaniu bibliotek i archiwów, poznaniu metod dydaktycznych, wymianie publikacji, zwiedzaniu miast i zabytków o charakterze historycznym. Zamierzenia te były istotnie realizowane. Ich wymiernym rezultatem był m. in. specjalny numer "Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Łódzkiego" (S. I, z. 71) pt. "Studia z dziejów Francji". Uczni francuscy (J. Mélmoux, R. Fédou, J. Gadille) oraz polscy (S. Krakowski, J. Gać, Z. Libiszowska, W. Michowicz, B. Baranowski, J. Starnawski) przedstawili tam swoje artykuły wiążące się z przedmiotem ich badań, z tym że historycy francuscy dali teksty w jęz. francuskim (ze streszczeniami polskimi), historycy polscy - w jęz. polskim (ze streszczeniami francuskimi) prócz prof. Libiszowskiej, której artykuł podany został w jęz. francuskim (ze streszczeniem polskim). Na ogół ten zespołowy polsko-francuski numer ZNUŁ można uznać za dość udany przykład wzajemnej wymiany, wzajemnego zapoznania się z problematyką i metodami badawczymi.

Zresztą były i inne konkretne formy współpracy: odczyty i sesje. Najbardziej godna uwagi i odnotowania jest mediewistyczna konferencja polsko-francuska, która odbyła się 18 i 19 marca 1980 r. w Instytucie Historii U Ł. Zorganizowana ona była przez prof. Libiszowską i prof. Krakowskiego. W pierwszym dniu konferencji referaty wygłosili: prof. H. Evert-Kappesowa i doc. W. Ceran, w dniu następnym: prof. M. Pacaut, prof. R. Fédou, prof. J. Saugnieux i autor niniejszego artykułu²⁷. Konferencja, której (w pierwszym

sztoro ("Position du problème", s. 15-26) oraz dzień "Discussion générale".

²⁶ Prof. Gadille z Uniwersytetu Lyon III (prof. Fédou nie mógł przyjechać do Polski ze względów zdrowotnych), prof. Saugnieux, Pacaut, Garden, de Montclos i Delpech (poza Pacaut - historycy dziejów nowożytnych i nowoczesnych) - z Uniwersytetu Lyon II.

²⁷ H. Evert-Kappesowa, "La grande et la petite propriété foncière en Egypte (V-VII s.)", W. Ceran, "Empo-

dniu) przewodniczył prof. A. Gieysztor, zgromadziła wielu uczestników, nie tylko historyków, lecz także filologów, geografów, prawników. Dyskusja była ożywiona, nie brakło kontrowersji. Warto dodać, że po kilku dniach, w których goście francuscy zwiedzili za-
 bytki Krakowa i obóz oświęcimski, prof. Pacaut wygłosił dla studentów seminariów średniowiecznych i seminarium nauk pomocniczych referat "Les Cisterciens au XIIe siècle". Również i tutaj odbyła się dyskusja, w której ważnym elementem była próba konfrontacji między działalnością cystersów we Francji w wieku XII-XIII a działalnością ich na ziemiach polskich i terenach krajów sąsiednich²⁸.

Raz nawiązane, między uniwersytetami Lyon II i Lyon III a Uniwersytetem Łódzkim, stosunki w dziedzinie historii, trwają nadal. W zakresie mediewistyki wyrażają się przede wszystkim w wymianie publikacji i korespondencji o akcentach naukowych. Ożywiła się współpraca między wspomnianym wyżej Centre Pierre Léon (Lyon II) a historykami gospodarczymi i regionalistami z Instytutu Historii UŁ²⁹, jak też współpraca między Centre Interuniversitaire du Catholicisme (Lyon III) i Centre Interuniversitaire d'Histoire du Christianisme (Lyon II) a tymże Instytutem Historii³⁰.

Wydaaje się pewne, że nawet to, czego już dokonano w dziedzinie wzajemnych doświadczeń i badań naukowych, jak też w dziedzinie działalności dydaktycznej, a także w rezultacie kontaktów osobistych i środowiskowych ma poważne znaczenie i będzie procentowało w latach następnych. Jest to również - przypuszczenie bez obawy o przesadę - skromny, ale znaczący wkład w dzieło budowy więzów między narodami.

Instytut Historii
Zakład Historii Polski Średniowiecznej

roi « en Antiochie, au début de la période byzantine », M. Pacaut "Monachisme - comme contestation de l'église et de la société (XI-XIIIe siècle", R. Fédou, "L'essor de Lyon (dernier tiers du XIIe siècle)" (z powodu nieobecności autora obszerne streszczenie w jęz. polskim przedstawił S. Krakowski), S. Saugnieux "Culture populaire et culture savante dans époque du XIIIe siècle" S. Krakowski, "Quelques considerations sur la genèse des villes en Pologne".

²⁸ Głos w dyskusji zabrali: prof. Evert-Kappesowa, doc. Ceran, doc. A. Swieżawski i dr J. Szymczak.

²⁹ Z ramienia Instytutu Historii UŁ. zaangażowani byli głównie dr. dr. W. Puś, S. Pytlas i T. Bojanowski.

³⁰ Współpracuje prof. Libiszowska.

Stefan Krakowski

REMARQUES SUR LES ÉTUDES MÉDIÉVALES DANS LES UNIVERSITÉS:
 LYON II ET LYON III (JEAN MOULIN) ET LES LIAISONS
 DE CELLES-CI AVEC L'INSTITUT D'HISTOIRE DE L'UNIVERSITÉ DE ŁÓDŹ

L'auteur, en s'appuyant sur les comptes-rendus mis à sa disposition par les chaires de deux universités aussi bien que sur d'autres matériaux et ses propres recherches faites à Lyon, présente l'état des études médiévales dans les universités Lyon II et Lyon III. Il montre un fonds parfait des bibliothèques et l'organisation de celles-ci, ainsi que d'autres formes d'aide technique dans les recherches scientifiques et les activités didactiques. L'auteur présente le périodique intitulé "Cahiers d'histoire" qui permet de publier les résultats des recherches; il souligne aussi le rôle joué à cet égard par l'édition interscolaire "Presses universitaires de Lyon". Dans la suite l'auteur parle d'une façon large des études médiévales et de l'activité didactique dans ce domaine pour passer à la production scientifique du professeur M. Pacaut, éminent chercheur dans l'histoire des systèmes politiques, des doctrines religieuses et de l'Eglise, et du professeur M. T. Lorcin, spécialiste de l'histoire de la conscience sociale et des problèmes de mœurs. A l'Université Lyon II, les études médiévales obtiennent de très bons résultats dans la sphère de l'éducation de jeunes cadres scientifiques (doctorats, licences). Ensuite l'auteur présente l'état des études médiévales à l'Université Lyon III (Jean Moulin). C'est le professeur R. Fédou qui y est le chercheur le plus important; son attitude et son engagement lui ont permis de faire beaucoup dans le domaine des études médiévales (l'histoire sociale et économique, celle de l'Eglise, de Lyon et de la région lyonnaise, etc.). Parmi ses nombreux et moins grands travaux, et ses synthèses, il faut citer, édité à part, le "Lexique historique du Moyen-Âge", dans lequel on explique la signification de 700 termes du français moyenâgeux, à l'usage des jeunes, historiens surtout, dans les domaines divers. Les succès didactiques du séminaire du professeur Fédou sont aussi remarquables.

Les universités Lyon II et Lyon III sont liées par les contacts de collaboration avec l'Université de Łódź. Les échanges qui ont eu lieu comme effet des contacts mutuels ont donné de très bons résultats (conférences, sessions, visites dans les bibliothèques et les archives, etc.). A paru un numéro spécial des "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego", intitulé "Etudes sur l'histoire de France", dans lequel, les historiens de Lyon et de Łódź ont inséré leurs articles. En mars 1980, à Łódź, a eu lieu une session polono-française, consacrée aux problèmes du Moyen-Âge. Six conférences ont été présentées pendant sa durée. Cette session ne peut être appréciée que positivement.

Les résultats de la collaboration qu'on a eus jusqu'à présent sont indubitablement encourageants; ils permettent d'approfondir les liens entre les nations.

